

ขันสี่สิบห้า: รูปแบบและคติความเชื่อของชาวพุทธ ในเมืองหลวงพระบาง

ประภาพร อุตมา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

อำพร แสงไชยา

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ชูชีพ บัวขาว

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

พรสวรรค์ นนทะภา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

รัตน ไวยะราบุตร

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Khan Si Sip Ha: Forms and Buddhist Beliefs in Luang Prabang

Prapaporn Uttama

Faculty of Humanities and Social Sciences,
Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand

Amporn Sangchaiya

Faculty of Education, Rajabhat Maha Sarakham University,
Thailand

Choosheep Buakhao

Faculty of Humanities and Social Sciences, Rajabhat Maha
Sarakham University, Thailand

Pornsawan Nontapha

Faculty of Humanities and Social Sciences,
Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand

Rattana Waiyarabut

Faculty of Education, Rajabhat Maha Sarakham University,
Thailand

Article Info:	Academic Article
Article History:	Received December 20, 2025
	Revised January 15, 2026
	Accepted January 18, 2026
Corresponding Author:	Prapaporn Uttama
E-mail Address:	prapapornwork@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง การศึกษา ขันสี่สิบห้า: รูปแบบและคติความเชื่อของชาวพุทธในเมืองหลวงพระบาง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบของขันสี่สิบห้า และศึกษาคติความเชื่อในขันสี่สิบห้าของชาวพุทธในเมืองหลวงพระบาง ใช้วิธีวิทยาการศึกษาเอกสารจากหนังสือ ตำรา งานวิจัย และภาคสนาม โดยมีพื้นที่ศึกษาคือเมืองหลวงพระบาง สปป.ลาว กลุ่มเป้าหมาย จากผู้รู้ เครื่องมือแบบสำรวจแบบสังเกตชนิดไม่มีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง และนำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบขันสี่สิบห้า ได้ทำการศึกษา 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหน้าที่การใช้งาน 2) ด้านวัสดุ 3) ด้านโครงสร้าง 4) ด้านการประดิษฐ์ และ 5) ด้านความงาม ขันสี่สิบห้า จัดเป็นเครื่องสักการบูชา อยู่ในกลุ่มของขันดอกไม้ เป็นขันที่ทำขึ้นแทนสมาชิกครอบครัวหนึ่งครอบครัว เป็นชื่อเรียกของขันที่มีรูปร่างเหมือนกันกับขันคู่ปี แต่จำนวนวันดอกไม้กำหนดตายตัวไว้ที่ 45 วันเท่านั้น ดอกดาวเรืองที่เป็นดอกไม้ประดับสำคัญมีสัญลักษณ์ความหมายถึงความเจริญรุ่งเรือง มีพลัง ส่วนเทียนเวียนหัวที่ใช้คู่กับขันสี่สิบห้าจะวัดความยาวรอบศีรษะของ

เจ้าของชั้น ทั้งการใช้งานและความหมายของชั้นคู่ปีและเทียนเวียนหัวที่ใช้ร่วมกันนั้นเป็นการเน้นย้ำถึงคติความเชื่อที่แสดงถึงเจตนาของผู้ทำพิธีบูชา การทำบุญหรือการบูชาให้เกิดอานิสงส์แก่ตนเอง ชั้นสี่สิบห้าจึงหมายถึงเรื่องเคราะห์เรื่องนามจะมีความหมายถึงการคุ้มครองครอบครัว เพราะบางครอบครัวที่มีพ่อ แม่ และลูกเล็ก จึงทำให้ไม่สะดวกทำชั้นคู่ปีแยกตามบุคคล ที่มาของเลข 45 นี้ก็มาจากระยะเวลา 45 พรรษาของการประกาศพระธรรมของพระพุทธเจ้า และเลขครึ่งชีวิตของคนถือว่าถ้าอายุยืนก็จะประมาณ 90 ปี จึงยึดเอาครึ่งหนึ่งของ 90 คือ 45 ปี ชั้นสี่สิบห้า มีการสร้างให้เป็นไปอย่างมีแบบแผน ผ่านการสร้างสรรคและจัดกระทำอย่างมีระบบ โดยยึดถือคติความเชื่อที่แบ่งออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ คติความเชื่อในชุมชนและคติความระดับสังคม

คำสำคัญ : รูปแบบ, คติความเชื่อ, ชั้นสี่สิบห้า

Abstract

The academic article titled "A Study of the 45-Cup: Forms and Beliefs of Buddhists in Luang Prabang" aims to explore the design of the 45-cup and the beliefs associated with it among Buddhists in Luang Prabang. The study employs a methodology that includes document analysis from books, texts, research papers, and fieldwork. The research area is Luang Prabang, Lao PDR, and the target group consists of knowledgeable individuals. Data collection tools include surveys, non-participatory observation, and unstructured interviews. The results are presented in a descriptive and analytical format. The study identifies five key aspects of the 45-cup: 1) Functionality 2) Materials 3) Structure 4) Craftsmanship, and 5) Aesthetics. The 45-cup is categorized as a religious offering and belongs to the group of flower cups. It is created as a substitute for each family member and is similar in shape to the couple cup, but with a fixed number of 45 marigold flowers. The marigold flowers used as decorations symbolize prosperity and power. The "head-rounding candle" used with the 45-cup measures the circumference of the owner's head. Both the usage and the symbolism of the couple cup and the head-rounding candle emphasize the believer's intention to gain merit through the offering. The 45-cup is believed to protect the family, especially in cases where it is difficult for families with young children to create individual couple cups for each member. The number 45 is derived from the Buddha's 45 years of teaching the Dharma before his passing and is also based on the idea of half a human lifespan, which is considered to be 90 years. Thus, 45 represents half of this age. The 45-cup is created systematically, following a structured and creative process that reflects the belief system at two levels: communal beliefs and societal beliefs.

Keywords : Form, Belief system, Khan Si-Sip-Ha

บทนำ

หลวงพระบาง (ลาว: ຫຼວງພະບາງ หรือ ຫຼວງພຣະບາງ) เป็นเมืองหลักของแขวงหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตั้งอยู่ทางภาคเหนือของประเทศ ตัวเมืองตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขงและแม่น้ำคาน ซึ่งไหลมาบรรจบกันบริเวณนั้นเรียกว่า ปากคาน เป็นเมืองที่องค์การยูเนสโกได้ยกย่องให้เป็นแหล่งมรดกโลก หลวงพระบางเป็นเมืองเก่าแก่ เป็นราชธานีแห่งแรกของอาณาจักรล้านช้าง สมัยแรกเริ่มสถาปนาอาณาจักรล้านช้าง แต่เดิมมีชื่อว่า "เมืองขวา" และเมื่อ พ.ศ. 1300 ขุนลอซึ่งถือเป็นปฐมกษัตริย์ลาวได้ทรงตั้งเมืองขวาเป็นราชธานีของอาณาจักรล้านช้างและได้เปลี่ยนชื่อเมืองใหม่เป็น "เชียงทอง" เมื่อพระเจ้าฟ้างุ้ม (พ.ศ.

1896 – พ.ศ. 1916) เสด็จกลับจากกัมพูชา อันเนื่องจากพระองค์และพระบิดาต้องเสด็จลี้ภัยเพราะถูกขับไล่ออกจากชฎริยองค์ก่อน ซึ่งแท้จริงก็คือพระอัยกาของเจ้าฟ้าจ๋มนั่นเอง เจ้าฟ้าจ๋มทรงรวบรวมกำลังขณะอยู่ในเมืองพระนคร หรือเมืองเสียมราฐ และนำกองทัพพันบพันกำลังเพื่อกู้ราชบัลลังก์กลับคืน และสถาปนาอาณาจักรล้านช้างขึ้นมาใหม่ และสถาปนาเมืองเชียงทองขึ้นเป็นราชธานีว่า กรุงศรีสัตนาคนหุตออตตมราชธานี ต่อมาในรัชสมัยพระโพธิสารราชเจ้า พระองค์ได้ทรงอาราธนาพระบางซึ่งเดิมประดิษฐานอยู่ที่เมืองเวียงคำ ขึ้นมาประดิษฐานอยู่ที่เมืองเชียงทองอันเป็นนครหลวง เมืองเชียงทองจึงมีชื่อเรียกว่า “หลวงพระบาง” นับแต่นั้นมา และได้รับประกาศยกฐานะอย่างเป็นทางการให้ขึ้นทะเบียนให้เป็นแหล่งมรดกโลกเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2538 ด้วยเหตุผล มีวัดวาอารามเก่าแก่มากมาย มีบ้านเรือนอันเป็นเอกลักษณ์ ตัวเมืองตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขงและแม่น้ำคาน ซึ่งไหลบรรจบกันท่ามกลางธรรมชาติอันงดงาม และชาวหลวงพระบางมีบุคลิกที่ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นมิตร และมีขนบธรรมเนียมประเพณีอันงดงาม อีกทั้งยังถูกยกย่องว่าเป็นเมืองที่ได้รับการปกป้องรักษาที่ดีที่สุดในเมืองเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2568)

ประเทศลาวมีวัฒนธรรมที่ไม่แตกต่างกันนักกับประเทศไทย เนื่องจากเคยเป็นพี่น้องกันมาแต่โบราณ นับถือพุทธศาสนาแบบมหายานมาก่อน (ธรรมะไทย, 2569) เมื่อถูกจีนรุกรานจึงได้อพยพมาอยู่ในเมืองล้านช้าง ช่วงประมาณปี พ.ศ.1290 ก็กลับมาเป็นนับถือผีสางเทวดาดังเดิมอีก ด้วยเหตุนี้งานประเพณีต่างๆ ของชาวลาวและชาวไทย จึงมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนภาษาคล้ายกัน รวมถึงงานประเพณีต่าง ๆ ตลอดปีของลาวก็ดูไม่ต่างจากชาวไทยในภาคอีสานนัก โดยเกือบทั้งหมดเป็นงานประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เรียกกันว่า “ฮีตสิบสอง” ซึ่งคำว่า “ฮีต” ก็ หมายถึง “จารีตสิบสอง” ฮีตสิบสอง จึงหมายถึง ประเพณี 12 เดือนที่เกี่ยวข้องกับหลักทางพุทธศาสนา ความเชื่อและการดำรงชีวิตทางเกษตรกรรมซึ่งชาวอีสานยึดถือปฏิบัติกันมาแต่โบราณ (ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2568) ขณะที่ชาวลาวเองก็มีงานประเพณีที่มาจากฮีตทั้ง 12 เดือนเช่นเดียวกัน

ชาวหลวงพระบางจึงมีวัฒนธรรมประเพณี ที่เรียกว่าบุญฮีตสิบสอง ในพิธีกรรม จะมีเครื่องประกอบในการทำบุญที่เรียกว่าเครื่องสักการบูชาเป็นองค์ประกอบสำคัญ ซึ่งเครื่องสักการบูชาจะมีความสัมพันธ์กับรูปแบบและคติความเชื่อที่สืบทอดจากอดีตจนถึงปัจจุบัน มีความเชื่อมโยงกับงานประเพณีและพิธีกรรมในบุญฮีตสิบสองที่หลากหลาย มีรายละเอียดทั้งรูปแบบ โครงสร้าง สีสัน วัสดุ ตามแบบแผนนิยมที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น จนเกิดเป็นเอกลักษณ์ ลักษณะรูปร่าง รูปทรงและรายละเอียดต่างที่พบในพื้นที่อื่นในสปป.ลาว ซึ่งรูปแบบที่สืบทอดต่อกันมาในท้องถิ่นนั้น ๆ แสดงถึงคติความเชื่อ ทศนคติ ต่อสิ่งเคารพ ด้วยการยอมรับ นับถือ ยึดมั่น ลักษณะภายนอกของเครื่องบูชาอันมีความหมายเกี่ยวข้องกับการใช้ประกอบพิธีกรรมและงานประเพณีของชาวหลวงพระบาง

ในงานบุญประเพณีฮีตสิบสอง ชาวหลวงพระบางจะมีการเตรียมเครื่องประกอบงานบุญอย่างจริงจัง เช่น “เครื่องสักการบูชา” ที่ใช้ในพิธีกรรม ซึ่งเป็นสิ่งสะท้อนถึงความศรัทธาและการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวหลวงพระบาง เครื่องสักการบูชาจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในวัฒนธรรมและประเพณีของหลวงพระบาง ซึ่งมีรากเหง้ามาจากศาสนาพุทธและความเชื่อท้องถิ่นโดยเฉพาะ จึงเป็นสัญลักษณ์ของความศรัทธาและความเป็นสิริมงคล และยังสะท้อนถึงภูมิปัญญาของศิลปะพื้นบ้านที่งดงามเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่มีคุณค่า โดยเฉพาะ “ขันสี่สิบห้า” เป็นหนึ่งในเครื่องสักการบูชา จัดอยู่ในกลุ่มขันดอกไม้ มีเอกลักษณ์ไม่เหมือนพื้นที่อื่น มีรูปแบบและคติความเชื่อที่แตกต่างจากเครื่องสักการบูชาแบบอื่นที่สะท้อนถึงความรักความผูกพันและปรารถนาดีของสมาชิกในครอบครัว จึงเป็นเครื่องสักการบูชาที่ใช้แทนกลุ่มคนหรือครอบครัวในงานบุญที่มีการรวมตัวของหลายครอบครัว ได้แก่ งานกฐิน จะใช้คู่กับเทียนเวียนหัววัดขนาดความยาวของคนในครอบครัวทุกคนแล้วพันรวมกัน และปักขอ 1 คู่ (ขวัญหทัย ฮาดา, 2564) ขันสี่สิบห้าจึงเป็นเครื่องสักการบูชาสิ่งที่น่าสนใจถึงรูปแบบและคติความเชื่อเครื่องสักการชานี้ของชาวพุทธในเมืองหลวงพระบางยิ่งนัก จากเหตุผลข้างต้นผู้ศึกษาจึงได้ศึกษา ขันสี่สิบห้า: รูปแบบและคติความเชื่อของชาวพุทธในเมืองหลวงพระบาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบของขันสี่สิบห้า และศึกษาคติความเชื่อในขันสี่สิบห้าของชาวพุทธในเมืองหลวงพระบาง โดยมีการเก็บข้อมูลจากหลายแหล่ง โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย จากผู้รู้หลัก ด้วยการสัมภาษณ์ นางกมลแสง สุระแสง ซึ่งผู้ประกอบการผลิตเครื่องสักการบูชาในวัดเชียงทอง เมืองหลวงพระบาง ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

รูปแบบของขันสี่สิบห้า

1. ด้านหน้าที่การใช้งาน

ขันสี่สิบห้าชิ้นเป็นวัตถุที่เป็นสื่อกลางของการแสดงความเชื่อ ความเคารพ การบูชาในสิ่งที่เชื่อถือในพิธีกรรมนั้น ๆ ด้วยการใช้เครื่องบูชาชิ้นในพิธีในรูปแบบที่ต่างกัน วิธีการใช้งาน ช่วงเวลาระหว่างการทำพิธี สถานที่และวิธีการหลังเสร็จพิธีที่มีการจัดการเครื่องบูชาเหล่านั้นอย่างไร โครงสร้าง วัสดุ รายละเอียดของวัตถุหรือสิ่งของนั้นทำหน้าที่ไปตามความเชื่อในพื้นที่เมืองหลวงพระบาง จึงมีหน้าที่การใช้สอยตามความเชื่อของคนในพื้นที่ โดยเฉพาะเรื่องการขอพร โดยมักจะอธิษฐานขอพรจากพระพุทธรูปให้เจริญรุ่งเรือง ร่ำรวย สุขภาพดีหายจากการเจ็บป่วย ประสบความสำเร็จ ฯลฯ ให้กับตนเองและคนในครอบครัวที่ยังเล็กหรือไม่ได้มาด้วยกัน ขันสี่สิบห้า จึงเป็นเครื่องสักการะรวมของคนในครอบครัว และจะใช้ในงานบุญสำคัญของชาวหลวงพระบาง คือ 1) บุญเดือนห้าหรือบุญปีใหม่ เป็นฮีตที่มีพิธีกรรมมากที่สุดจำนวน 7 พิธีกรรม แต่ขันสี่สิบห้าจะใช้กับพิธีกรรม ตบพระธาตุทราย, แห้วอ (นางสังขาน) ไหว้เสือนสู่ขวัญ สูดเสือน แห้วพระบาง และ 2) บุญเดือน 12 มีบุญถิ่น 1 พิธีกรรม คือ การทอดกฐิน

2. วัสดุ

พบวัสดุที่ใช้ประดิษฐ์ขันสี่สิบห้า ได้แก่ ของสด วัสดุแปรรูป และวัสดุหมุนเวียน ดังนี้

- 1) กลุ่มของสด ได้แก่ ใบตอง ดอกดาวเรืองหลายเฉดสี
- 2) กลุ่มวัสดุแปรรูป ได้แก่ ไม้ไผ่เหลาเส้น ไม้ไผ่เหลาเป็นไม้กลัด
- 3) วัสดุหมุนเวียน ได้แก่ เทียนเวียนหัว ซอ

3. โครงสร้าง

การวิเคราะห์โครงสร้างของขันสี่สิบห้า จะทำการพิจารณาจากองค์ประกอบรูปลักษณะภายนอก แบ่งเป็น รูปร่าง รูปทรง เส้น และสัดส่วนของขันสี่สิบห้า ตัวรูปทรงโดยรวมสูงเป็นทรงกรวยสูงคล้ายเจดีย์หรือปราสาท วัสดุทำจากใบตองและดอกดาวเรือง ประดับวันดอกไม้ ที่ทำจากดอกดาวเรืองห่อด้วยใบตองเป็นรูปทรงกรวยเล็กแทรกเรียงเป็นชั้นๆ จนครบ 45 อัน และต้องเป็น 45 อันเท่านั้น ห้ามขาดหรือเกิน ซึ่งสื่อถึงระยะเวลา 45 พรรษาของการประกาศพระธรรมของพระพุทธเจ้า และ 45 ปีที่พระพุทธเจ้าเผยแพร่พระธรรมก่อนปรินิพพาน เป็นชั้นที่ทำขึ้นแทนสมาชิกครอบครัวหนึ่งครอบครัว เป็นชื่อเรียกของขันที่มีรูปร่างเหมือนกันกับขันคู่ปี แต่จำนวนวันดอกไม้กำหนดตายตัวไว้ที่ 45 วัน (วันดอกไม้)

ภาพประกอบที่ 1 ตัวรูปทรงโดยรวมสูงเป็นทรงกรวยสูงคล้ายเจดีย์หรือปราสาท วัสดุทำจากใบตองและดอกดาวเรืองประดับด้วยดอกไม้
Figure 1 The overall shape is tall and conical, resembling a stupa or a castle. The material is made from banana leaves and marigold flowers, adorned with floral arrangements.

4. การประดิษฐ์

ขั้นที่สี่ทำใช้วิธีการประดิษฐ์ คือ ฉีกใบตองตามเส้นใบให้ได้ขนาดประมาณหนึ่งฟุต แล้วม้วนปลายเข้าหนึ่งด้านให้เป็นทรงกรวยแล้วมัดให้ติดกันด้วยไม้กลัดเหมือนวันดอกไม้แต่มีขนาดใหญ่กว่า เพื่อสร้างเป็นโครงสร้างกรวยแหลมใช้เป็นแกนกลางยึดเศษใบตองหรือวัสดุอื่น ๆ เข้าไปในทรงกรวยเพื่อให้เกิดความตึงและความแข็งแรง ฐานกรวยใช้ใบตองพับปิด จากนั้นตัดใบตองความยาวเท่าโอบรอบกรวยแกนกลางไล่ขนาดลงมา พับครึ่งแล้วยึดชั้นใบตองด้วยไม้กลัดทุกชั้นเพื่อสร้างชั้นใบตอง สำหรับวันดอกไม้เล็ก ๆ ที่ลดหลั่นเป็นชั้น ๆ แล้วค่อยเพิ่มชั้นหรือประดับดอกไม้ให้สวยงาม ส่วนประกอบได้แก่ เทียนเวียนหัว ซอ กระดาษขอรพร ในการประดิษฐ์ขั้นสี่สิบห้า เอกลักษณะในเรื่องคติความเชื่อที่สำคัญ ส่วนหนึ่งที่แฝงอยู่ นั่นคือดอกดาวเรือง ดอกดาวเรือง ในโลกสากล เรียกว่า Marigold มีความหมายเชื่อมโยงกับพระอาทิตย์ เป็นตัวแทนของความทรงพลัง ความแข็งแกร่ง และแสงสว่างที่เปล่งประกายอยู่ภายในตัวของบุคคล ส่วนทางฝั่งเอเชียดอกดาวเรืองก็ถูกจัดว่าเป็นดอกไม้สิริมงคลเช่นกัน โดยเฉพาะในประเทศไทยที่เชื่อว่าสีเหลืองเรืองรองของดอกดาวเรืองจะนำเงินทองมาให้ผู้ปลูก ส่งเสริมด้านความเจริญรุ่งเรือง และช่วยให้ก้าวหน้าในหน้าที่การงาน นอกจากนี้ยังมีความหมายลึกซึ้งที่เชื่อว่าดาวเรืองเป็นดอกไม้แห่งจิตวิญญาณอีกด้วย ทำให้ดอกดาวเรืองมักถูกใช้ในเชิงศาสนาโดยคนในเอเชียใต้จะใช้ดอกดาวเรืองสำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนาฮินดู ส่วนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะใช้บูชาทางศาสนาพุทธ (DISTHAI, 2568) ความเชื่อในหลาย ๆ ประเทศทั่วโลก โดยเฉพาะในประเทศอินเดีย ที่มักจะนำดอกดาวเรืองมาร้อยเป็นมาลัยเพื่อใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ ทั้งดีและร้าย ไปจนถึงนำมาถวายบูชาเทพเพื่อขอพรให้ชีวิตรุ่งเรืองด้วยโชคลาภ อุดมด้วยความมั่งคั่งและเสริมบารมี ซึ่งความหมายเชิงบวกเหล่านี้ย่อมส่งต่อมาถึงประเทศไทยและลาวที่ผู้คนมีความเชื่อและความศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผู้คนจึงนำสิ่งของมงคลอย่างดอกไม้ที่แสดงถึงความรุ่งเรือง พลังอำนาจ บารมี ความเชื่อในเรื่องดอกดาวเรือง ประกอบกับรูปทรงเป็นวงกลม สีเหลืองอร่ามเจิดจ้า จึงมักนำมาร้อยมาลัย หรือปักประดับตกแต่งในกรวยหรือพานพุ่ม เพื่อใช้ในพิธีการที่เป็นมงคลกันอย่างแพร่หลายรวมถึงเครื่องสักการบูชาและขั้นสี่สิบห้าด้วย

ภาพประกอบที่ 2 ดอกดาวเรืองสีเหลืองสดเป็นส่วนประกอบสำคัญของขั้นสี่สิบห้า

Figure 2 The bright yellow marigold flowers are a key component of the Khan Si-Sip-Ha is already completed

ภาพประกอบที่ 3 ชั้นสีลิปห้าซึ่งประกอบด้วยวันดอกไม้ที่ลดหลั่นเป็นชั้น ๆ แล้วค่อยเพิ่มชั้นมีส่วนประกอบได้แก่ เทียนเวียนหัวขอ กระดาษขอพร

Figure 3 The Khan Si-Sip-Ha, which consists of layered floral offerings arranged in tiers and gradually added in layers, includes components such as the rotating candle, stringed instrument (sao), and prayer paper

5. ความงาม

คุณค่าทางสุนทรียภาพ สุนทรียภาพเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ความงาม ความรู้สึกนึกคิดจากการสัมผัสรับรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว ซึ่งมีความสำคัญในการเติมเต็มคุณค่าทางใจ การศึกษาเรียนรู้สุนทรียภาพนั้นมีคุณค่ากับการมนุษย์ สิ่งนั้นจึงจะถูกจัดว่ามีความงาม เช่น 1) คุณค่าด้านการส่งเสริมพัฒนาสภาพแวดล้อม 2) คุณค่าด้านการแสดงออกเชิงสร้างสรรค์ของมนุษย์ 3) คุณค่าด้านการเป็นสื่อกลาง 4) คุณค่าด้านสมาธิปัญญา 5) คุณค่าด้านการพัฒนาชาวปัญญาทางศิลปะ 6) คุณค่าด้านวัฒนธรรม 7) คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ (โกสมุส สายใจ, 2559) ซึ่งชั้นสีลิปห้านี้เป็นงานศิลปะที่ผสมผสานที่สร้างขึ้นจากคุณค่าหลาย ๆ อย่างรวมกัน เช่น ความคิด ความเชื่อ ความศรัทธา การทำอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นภูมิปัญญา การเลือกวัสดุจากสิ่งแวดล้อมที่มีและความสมดุลพอดี และมีเอกลักษณ์

คติความเชื่อในชั้นสีลิปห้าของชาวพุทธในเมืองหลวงพระบาง

ชั้นสีลิปห้า จัดเป็นเครื่องสักการบูชา อยู่ในกลุ่มของขันดอกไม้ ชั้น ชาวหลวงพระบางจะมีชื่อเรียกเครื่องบูชาที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า “ขัน” สันนิษฐานว่า อุดมคติของเครื่องบูชาประเภทนี้ในขันเงินหรือขันน้ำเกลี้ยงเป็นภาชนะรองรับเพื่อวางเครื่องบูชาในระหว่างการประกอบพิธี จึงเรียกติดปากว่า ขัน จึงเป็นที่มาของการใช้คำว่าขันนำหน้า แต่ปัจจุบันก็ปรากฏภาชนะอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ขันเพื่อใส่เครื่องบูชา เช่น พบขันห้าหรือขันแปดวางใส่ในจานข้าวหรือเสียบไม้ร้อยรวมกันบ้าง (ในพิธีช่วงเฮือ) ขึ้นอยู่กับปัจจัยสัมพันธ์กับการใช้งานในแต่ละวาระ พิธีและฐานะของผู้ประกอบพิธีกรรมนั้น ๆ ให้สะดวกแก่การใช้งาน (ขวัญหทัย ธาดา, 2564) ส่วนคำว่า ชั้น์ ที่ออกเสียงพ้องกัน หมายถึง น. ตัว, หมู่, กอง, พวก, หมวด, ส่วนหนึ่ง ๆ ของรูปกับนามที่แยกออกเป็น 5 กอง คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ซึ่งเรียกว่า ชั้น์ 5 หรือ ชั้น์ทั้ง 5 ดับชั้น์ ชั้น์ 5 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พระพุทธเจ้าทรงอธิบายชั้น์ 5 หมายถึง องค์ประกอบของชีวิตมนุษย์ 5 อย่าง ได้แก่ รูปชั้น์ เวทนาชั้น์ สัญญาชั้น์ สังขาร (ราชบัณฑิตยสถาน, 2555) ชั้น์และวิญญาณชั้น์ ถ้าหากกล่าวโดยย่อก็ได้ เป็นรูปและนามหรือรูปธรรมและนามธรรม ที่อิงอาศัยกันตามกระบวนการธรรมที่ซับซ้อน ในส่วนรูปธรรม ได้แก่ รูปชั้น์ และส่วนของ นามธรรมก็ได้แก่ เวทนาชั้น์ สัญญาชั้น์ สังขารชั้น์ และวิญญาณ ดังนั้น ชั้น์ 5 นี้เมื่อเรา

พิจารณาในแง่ปรมัตถธรรม 4 ได้แก่ จิต เจตสิก รูป และนิพพาน ก็อาจจะย่อลงได้เป็น 3 กล่าวคือ รูป คงเป็นรูป เวทนา สัญญา สังขาร เป็นเจตสิก วิญญาณเป็นจิต เป็นสังขตธรรม ส่วนนิพพานไม่มีในชั้น 5 ซึ่งเป็นอสังขตธรรม อย่างไรก็ตามองค์ประกอบของชั้น 5 ซึ่งโดยย่อ คือ รูปธรรมและนามธรรม (พระครูวินัยธรสุวิจักขณ์ มหาปณฺโญ, 2565) ส่วน ชั้น ของชาวหลวงพระบาง ชั้น แต่ละชั้นมีชั้นมีตำแหน่งและมีเกียรติที่ต่างกัน (ขวัญหทัย ธาดา, 2564) ชั้นห้ามีความหมายถึงตัวผู้ทำพิธีใช้ในพิธีกรรมทางพุทธศาสนาไปจนถึงพิธีเล็กน้อยทั่วไป จะเห็นได้ว่าพิธีที่ชาวหลวงพระบางยึดถือปฏิบัติจะเริ่มต้นด้วยชั้นห้าทั้งหมด ส่วนคำว่า “สี่สิบห้า” หมายถึง สี่สิบห้าปีที่พระพุทธเจ้าเผยแผ่พระธรรมก่อนปรินิพพานเป็นชั้นที่ห้าขึ้นแทนสมาชิกครอบครัวหนึ่งครอบครัว เป็นชื่อเรียกของชั้นที่มีรูปร่างเหมือนกันกับชั้นคูปี้ แต่จำนวนวันดอกไม้กำหนดตายตัวไว้ที่ 45 วัน (วันดอกไม้) เท่านั้น เทียนเวียนหัวที่ใช้คู่กับชั้นสี่สิบห้าจะวัดความยาวรอบศีรษะของเจ้าของชั้น ทั้งการใช้งานและความหมายของชั้นคูปี้ และเทียนเวียนหัวที่ใช้ร่วมกันนั้น เป็นการเน้นย้ำถึงคติความเชื่อที่แสดงถึงเจตนาของผู้ทำพิธีบูชา การทำบุญหรือการบูชาขึ้นเพื่อให้เกิดอานิสงส์แก่ตนเอง ชั้นสี่สิบห้า หมายถึงว่า เรื่องเคราะห์เรื่องนามจะมีความหมายถึงการคุ้มครองครอบครัว เพราะบางครอบครัวที่มีพ่อ แม่และลูก จึงทำให้ไม่สะดวกทำชั้นคูปี้แยกตามบุคคล ที่มาของเลข 45 นี้ก็มาจากเลขครึ่งชีวิตของคนถือว่าถ้าอายุยืนก็จะประมาณ 90 ปีก็ตาย จึงยึดเอาครึ่งหนึ่งของ 90 ปี คือ 45 ปีนั้น (กงแสง สุระแสง, สัมภาษณ์ : 26 มกราคม 2568)

ภาพประกอบที่ 4 ชาวเมืองหลวงพระบาง กำลังสักการะด้วยชั้นสี่สิบห้าที่วัดเชียงทอง

Figure 4 The people of Luang Prabang are offering a ritual with the Khan Si-Sip-Ha at Wat Xieng Thong

สรุป

การใช้ชั้นสี่สิบห้าเป็นการ “สื่อความเชื่อเฉพาะพิธี” มากกว่าการเป็นเครื่องบูชาทั่วไป ชั้นสี่สิบห้ามีบทบาทเฉพาะเจาะจงในพิธีกรรมสำคัญของชาวหลวงพระบางโดยไม่ได้ใช้ในทุกพิธีกรรม แต่ใช้เฉพาะพิธีที่เกี่ยวข้อง เช่น ความเป็นสิริมงคลของครอบครัว การปกป้องคุ้มครอง และความเชื่อด้านโชคลางและเคราะห์กรรม โดยพบว่ามีการใช้เฉพาะในพิธีบุญเดือนห้าและบุญเดือนสิบสองเท่านั้น สะท้อนให้เห็นถึง “สถานะเชิงพิธีกรรม” ที่ชัดเจน ซึ่งไม่พบระบุไว้อย่างเป็นระบบในงานศึกษาก่อนหน้า ตามแนวคิดเรื่อง มายาคติ ของ โรลอง บาร์ต (Roland Barthes) (กาญจนา แก้วเทพ, 2543) วัตถุหรือสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมมิได้มีความหมายเพียงในระดับการใช้สอย (denotation) หากแต่ถูกทำให้มีความหมายเชิงอุดมการณ์ผ่านกระบวนการสร้างความหมายซ้อน (connotation) จนกลายเป็นมายา

คติที่สังคมยอมรับโดยไม่ตั้งคำถาม ในบริบทนี้ “ชั้นสี่สิบห้า” จึงมิได้เป็นเพียงเครื่องบูชาที่ใช้ประกอบพิธีกรรมเท่านั้น หากแต่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางของการสื่อสารความเชื่อ ความเคารพ และระบบคุณค่าทางวัฒนธรรมของชาวหลวงพระบางอย่างลึกซึ้ง

“ในระดับความหมายขั้นต้น” ชั้นสี่สิบห้าเป็นวัตถุที่มีโครงสร้าง วัสดุ และรูปแบบเฉพาะ ประกอบด้วยดอกไม้จำนวน 45 ดอก จัดวางเป็นทรงกรวยสูงคล้ายเจดีย์ ใช้เป็นเครื่องบูชาในพิธีกรรมสำคัญ การมีจำนวนดอกไม้ที่แน่นอนและไม่สามารถขาดหรือเกินได้ สะท้อนการยึดถือแบบแผนและกฎเกณฑ์ของพิธีกรรมซึ่งเป็นคุณลักษณะพื้นฐานของ ศาสนพิธีในสังคมดั้งเดิม อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาตามกรอบของบาร์ต ความหมายของชั้นสี่สิบห้าไม่ได้หยุดอยู่ที่ระดับโครงสร้างทางกายภาพหรือการใช้งานเชิงพิธีกรรมเท่านั้น

“ในระดับความหมายขั้นที่สอง” ชั้นสี่สิบห้าถูกทำให้กลายเป็น “สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม” ที่แฝงอุดมการณ์เรื่องความศักดิ์สิทธิ์ ความเป็นระเบียบ และความต่อเนื่องของจารีตประเพณี วิธีการใช้ชั้นสี่สิบห้าในพิธีกรรมที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นช่วงเวลาของพิธี สถานที่ประกอบพิธี ตลอดจนการจัดการเครื่องบูชาหลังเสร็จพิธี ล้วนเป็นกระบวนการผลิตซ้ำความเชื่อที่ทำให้วัตถุชิ้นนี้ดำรงสถานะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์โดยปริยาย กล่าวคือ ความศักดิ์สิทธิ์ไม่ได้อยู่ที่ตัววัตถุโดยธรรมชาติ หากแต่ถูกสร้างผ่านพิธีกรรมและการปฏิบัติซ้ำอย่างสม่ำเสมอจนกลายเป็น “ความจริงทางสังคม” ตามแบบมายาคติของบาร์ต

ในบริบทของเมืองหลวงพระบาง ชั้นสี่สิบห้ามีหน้าที่การใช้อย่างที่เฉพาะเจาะจงตามความเชื่อของคนในพื้นที่ การจำกัดการใช้ชั้นสี่สิบห้าเฉพาะในงานบุญสำคัญ ได้แก่ บุญเดือนห้าหรือบุญปีใหม่ และบุญเดือนสิบสองหรือบุญกฐิน แสดงให้เห็นการทำให้วัตถุชิ้นนี้มีสถานะสูงส่งเหนือเครื่องบูชาทั่วไป โดยเฉพาะในบุญเดือนห้า ซึ่งเป็นฮีตที่มีพิธีกรรมมากถึง 7 พิธีกรรม การเลือกใช้ชั้นสี่สิบห้าเฉพาะบางพิธี เช่น ตบพระธาตุทราย แห้วอ (นางสังขาน) ไหว้เฮือน สู่ขวัญ สูดเฮือน และแห้วพระบาง สะท้อนการจัดลำดับความสำคัญของพิธีกรรมผ่านวัตถุ กล่าวคือ ชั้นสี่สิบห้าทำหน้าที่เป็นเครื่องหมายที่บ่งชี้ว่าพิธีนั้นมียุทธศาสตร์เชิงความศักดิ์สิทธิ์และความเป็นศูนย์กลางของชุมชน

ในมุมมองของบาร์ต มายาคติทำหน้าที่ “ทำให้สิ่งที่ถูกสร้างขึ้นทางวัฒนธรรมดูเหมือนเป็นธรรมชาติ” ชั้นสี่สิบห้าในสังคมหลวงพระบางจึงถูกทำให้ดูเหมือนเป็นสิ่งที่ “ต้องเป็นเช่นนั้นอยู่แล้ว” ทั้งในแง่จำนวน รูปแบบ และวิธีใช้ โดยไม่จำเป็นต้องมีคำอธิบายเชิงเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ความหมายเชิงอุดมการณ์เรื่องความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความผูกพันระหว่างคนกับศาสนา และความเชื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน ถูกบรรจุไว้ในวัตถุพิธีกรรมนี้อย่างแนบเนียน

ทฤษฎีสัญญาวิทยาของชาร์ลส์ แชนเดอร์ส เพียซ (กาญจนา แก้วเทพ, 2552) อธิบายการเกิดความหมายผ่านความสัมพันธ์สามส่วน ได้แก่ ตัวสัญลักษณ์ (Representamen) วัตถุอ้างอิง (Object) และ ความหมายที่เกิดในใจผู้รับ (Interpretant) โดยเพียซยังจำแนกประเภทของสัญลักษณ์ออกเป็น ไอคอน (Icon) ดัชนี (Index) และ สัญลักษณ์ (Symbol) ซึ่งสามารถนำมาใช้วิเคราะห์ชั้นสี่สิบห้าในฐานะวัตถุพิธีกรรมที่มีความหมายเชิงวัฒนธรรมซับซ้อนได้อย่างชัดเจน

1. วัสดุ: สัญลักษณ์เชิงดัชนีและสัญลักษณ์ของความเชื่อ

วัสดุที่ใช้ประดิษฐ์ชั้นสี่สิบห้าประกอบด้วย ของสด วัสดุแปรรูป และวัสดุหมุนเวียน ซึ่งในเชิงสัญญาวิทยาสามารถทำหน้าที่เป็น “ตัวสัญลักษณ์” ที่ชี้ไปยังความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ธรรมชาติ และพิธีกรรม

กลุ่มของสด เช่น ใบตองและดอกดาวเรือง ทำหน้าที่เป็น ดัชนี (Index) ที่บ่งชี้ถึงความอุดมสมบูรณ์ ความสดใหม่ และการเชื่อมโยงกับธรรมชาติในช่วงเวลาของพิธีกรรม การใช้วัสดุสดสะท้อนความเชื่อเรื่องพลังชีวิตและความบริสุทธิ์ ซึ่งต้องสอดคล้องกับช่วงเวลาที่เหมาะสมของพิธี

กลุ่มวัสดุแปรรูป ได้แก่ ไม้ไผ่เหลาเส้นและไม้กลัด ทำหน้าที่เป็น ดัชนีของภูมิปัญญา ที่แสดงถึงทักษะเชิงช่างและการแปรสภาพทรัพยากรธรรมชาติให้กลายเป็นเครื่องมือทางพิธีกรรม

วัสดุหมุนเวียน เช่น เทียนเวียนหัวและขอ ทำหน้าที่เป็น สัญลักษณ์ (Symbol) ของความต่อเนื่อง การเวียนวน และการสืบทอดพิธีกรรมจากรุ่นสู่รุ่น ความหมายของวัสดุเหล่านี้ไม่ได้เกิดจากรูปลักษณ์โดยตรง หากแต่เกิดจากข้อตกลงร่วมกันในสังคมวัฒนธรรม

2. โครงสร้าง: ไอคอนของจักรวาลและระเบียบพิธีกรรม

โครงสร้างของขันสี่สิบห้า ซึ่งมีลักษณะเป็นทรงกรวยสูงคล้ายเจดีย์หรือปราสาท ทำหน้าที่เป็น ไอคอน (Icon) เนื่องจากมีความคล้ายคลึงทางรูปทรงกับสถาปัตยกรรมศักดิ์สิทธิ์ในพุทธศาสนา รูปทรงที่สูงชะลูดและเรียงซ้อนเป็นชั้นสะท้อนแนวคิดเรื่องลำดับชั้น ความศักดิ์สิทธิ์ และการเชื่อมระหว่างโลกมนุษย์กับโลกเหนือธรรมชาติ

การประดับวันดอกไม้จำนวน 45 อันเท่านั้น โดยไม่สามารถขาดหรือเกินได้ ทำให้โครงสร้างนี้ยังทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ของระเบียบและแบบแผน ความหมายของ “45” ไม่ได้เกิดจากรูปลักษณะของตัวเลข แต่เกิดจากความเชื่อและการยอมรับร่วมกันของชุมชน เมื่อผู้เข้าร่วมพิธีมองเห็นจำนวนที่ครบถ้วน ย่อมตีความได้ทันทีว่าพิธีนั้นถูกต้องสมบูรณ์ตามจารีต

3. การประดิษฐ์: ดัชนีของกระบวนการสร้างความศักดิ์สิทธิ์

กระบวนการประดิษฐ์ขันสี่สิบห้า ตั้งแต่การฉีกใบตอง ม้วนเป็นกรวย การกลัดด้วยไม้ไผ่ การสร้างแกนกลาง และการจัดเรียงวันดอกไม้เป็นชั้น ๆ ล้วนทำหน้าที่เป็น ดัชนี (Index) ที่ชี้ไปถึงกระบวนการสร้างความศักดิ์สิทธิ์ผ่านการลงแรง การใช้เวลา และความประณีต

องค์ประกอบเสริม เช่น เทียนเวียนหัว ซอ และกระดาดขอพร ทำให้ขันสี่สิบห้าไม่ใช่เพียงวัตถุที่มองเห็นได้ หากแต่เป็นพื้นที่ของความหมายที่เปิดให้ผู้คนเชื่อมโยงความปรารถนา ความศรัทธา และการสื่อสารกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ กระบวนการประดิษฐ์จึงเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาณ มิใช่เพียงขั้นตอนทางเทคนิค

4. ดอกดาวเรือง: สัญลักษณ์เชิงวัฒนธรรมข้ามบริบท

ดอกดาวเรืองทำหน้าที่เป็น สัญลักษณ์ (Symbol) ที่มีความหมายทับซ้อนหลายระดับ ในบริบทสากลดอกดาวเรืองเชื่อมโยงกับพระอาทิตย์ พลังอำนาจ และแสงสว่าง ส่วนในบริบทเอเชียโดยเฉพาะไทยและลาว สีเหลืองเรืองรองของดอกดาวเรืองถูกตีความว่าเป็นสัญลักษณ์ของความรุ่งเรือง โชคลาภ และจิตวิญญาณ รูปทรงกลมและสีเหลืองอร่ามของดอกดาวเรือง เมื่อถูกนำมาประดับในขันสี่สิบห้า จึงทำหน้าที่เป็น ตัวสัญญาณที่กระตุ้น Interpretant หรือความหมายในใจผู้รับ ให้เชื่อมโยงขันสี่สิบห้ากับพลังมงคล ความศักดิ์สิทธิ์ และความปรารถนาในความเจริญรุ่งเรือง ทั้งในระดับปัจเจกและระดับชุมชน

5. ความงาม: Interpretant ทางสุนทรียภาพและวัฒนธรรม

ในมิติของความงาม ขันสี่สิบห้าทำหน้าที่สร้าง Interpretant เชิงสุนทรียภาพ ให้กับผู้รับรู้ความงามไม่ได้จำกัดอยู่ที่รูปลักษณะ หากแต่เกิดจากการรับรู้คุณค่าทางใจ ความสมดุล ความประณีต และความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ซ้อนอยู่ในขันสี่สิบห้าในฐานะงานศิลปหัตถกรรมจึงรวมคุณค่าหลายด้านเข้าด้วยกัน ได้แก่ คุณค่าด้านการเป็นสื่อกลางทางความเชื่อ คุณค่าด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ คุณค่าด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณค่าด้านสุนทรียภาพที่เกิดจากความศรัทธาและการสืบทอดอย่างต่อเนื่อง “ขันสี่สิบห้า” ในพิธีกรรมของชาวหลวงพระบาง เมื่อพิจารณาผ่านแนวคิดมายาคติของโรลอง บาร์ต มิได้เป็นเพียงเครื่องบูชาที่ทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น หากแต่เป็นสัญญาณทางวัฒนธรรมที่ทำหน้าที่ผลิตซ้ำอุดมการณ์ ความเชื่อ และอัตลักษณ์ของชุมชน ผ่านการใช้งานซ้ำในพิธีกรรมสำคัญจนกลายเป็นมายาคติที่สังคมยอมรับและสืบทอดต่อกันมาอย่างต่อเนื่อง โครงสร้างของขันสี่สิบห้ามีรูปแบบตายตัวและจำนวนดอกไม้ 45 ดอกเป็น “ตัวตนของเครื่องบูชา” จำนวนดอกไม้ 45 ดอก ไม่สามารถขาดหรือเกินได้ แม้แต่หนึ่งดอก ลักษณะทรงกรวยสูงคล้ายเจดีย์สะท้อนคติจักรวาลวิทยาเรื่องเขาพระสุเมรุ และโครงสร้างขันดอกไม้ 45 ชั้นสื่อถึงระยะเวลา 45 พรรษาของการประกาศพระธรรมของพระพุทธเจ้า แสดงถึง “การกำกับความหมายทางคติ” ที่มีผลต่อรูปธรรมของวัตถุพิธีกรรม ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีสัญญาวิทยาของ Charles Sanders Peirce (Peirce, C.S., Hartshorne, C., & Weiss, P., 1931). ในฐานะ “สัญลักษณ์เชิงนามธรรม” ที่ถูกทำให้เป็นรูปธรรมผ่านพิธีกรรม ความเชื่อเรื่องขันสี่สิบห้าสะท้อนความยึดหยุ่นทางวัฒนธรรม

ของพิธีกรรมยุคใหม่ พบว่า แม้ชื่อจะใช้คำว่า “ขัน” แต่ในปัจจุบันเครื่องบูชาอาจวางในจาน หรือร้อยเป็นพวงในพิธีช่วงเฮือ ขึ้นอยู่กับบริบท ฐานะ และความสะดวก ข้อค้นพบนี้ชี้ว่าพิธีกรรมหลวงพระบางปรับตัวโดยไม่ลดทอนความศักดิ์สิทธิ์ของความเชื่อจึงสะท้อนธรรมชาติแบบพลวัตของวัฒนธรรมพื้นถิ่น การศึกษานี้ทำให้เห็นว่า “ขันสี่สับห้า” ไม่ได้เป็นเพียงวัตถุประกอบพิธีกรรม แต่เป็นระบบความหมายซับซ้อนที่เชื่อมโยงคติพุทธศาสนา ความเชื่อพื้นบ้าน โครงสร้างครอบครัว สถานะของพิธีกรรม และพลวัตของวัฒนธรรมร่วมสมัย ทำให้ขันสี่สับห้าโดดเด่นในฐานะ “สัญลักษณ์แห่งการคุ้มครองครอบครัว” ที่ซ้อนทับด้วยวิถีคิดแบบพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท และความเชื่อพื้นถิ่นหลวงพระบางอย่างลุ่มลึก

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2543). ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา. กรุงเทพฯ : เอ็ดดิสันเพรส โปรดักส์จำกัด.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2552). สื่อสารมวลชน : ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โกสุม สายใจ. (2559). สุนทรียภาพของชีวิต. กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.
- ขวัญหทัย ธาดา. (2564). รูปแบบและคติความเชื่อในเครื่องบูชาหลวงพระบางสู่การออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก. ปรัชญา ดุษฎีนิพนธ์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พระครูวินัยธรสุวิจักขณ์ มหาปณฺเฑ. (2565). ศึกษาชั้น 5 ในมุมมองของพุทธทาสภิกขุ. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์. 7(1) : 1-12.
URL: <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/mcjou/article/view/255405/172026>
- ธรรมะไทย. (2568). พระพุทธศาสนาในลาว. Retrieved 17 มกราคม 2569, form <https://www.dhammadharmathai.org/thailand/missionary/laos.php>.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2555). พจนานุกรมศัพท์ศึกษาศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2568). หลวงพระบาง. Retrieved 20 มีนาคม 2568, form <https://th.wikipedia.org/wiki/หลวงพระบาง>
- ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2658). ฐานข้อมูลอีต 12 คอง 14. Retrieved 22 มีนาคม 2568, form <https://cac.kku.ac.th/อีต-12-คอง-14>
- DISTHAI. (2568). ดอกดาวเรือง. Retrieved 17 มกราคม 2569, form <https://www.disthai.com/16648741/ดอกดาวเรือง>
- Peirce, C. S., Hartshorne, C., & Weiss, P. (1931). *Collected Papers of Charles Sanders Peirce*. (Vol. 1-6). Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press.